

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Cím:

Forrás:

Bp.
(Hely)

1943. XII. 28.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

Hely

Idő

Személy

H

92

Kiss József

"1943"

Kiss József=emlékkiállítás az Országos Zsidó Múzeumban

December 26-án, vasárnap, délelőtt nyílt meg ünnepélyesen a Kiss József születésének századik évfordulóján rendezett emlékkiállítás. A kulturtörténetileg rendkívül érdekes kéziratok, levélgyűjteményes anyagot egy lelkes fiatal leány, *Eppler Erzsébet* könyvtáros, — néhai *Eppler Sándor* leánya — és *Balázs György dr.* rendezte páratlan ügybuzgósággal és sikerrel.

Az Országos Zsidó Múzeum első termének falán *Karlovsky, Réti, Paczka Kornélia* és *Vadász Miklós* festette Kiss József-portrék díszlegnek, *Telcs Ede* mellszobrára is ki van állítva, valamint *Zsákody-Csiszér* bronzplakettje s az érdekes, csak tervnek maradt *Róna*-tanulmány, melyen most ott díszleg a *Pelóji Társaság* nemzetiszíniú koszorúszalagja.

Muzeumi termek levegőjében mindig lappang valami szellemidézően kísérteties s a korai látogató a vitrinek és tárlók között bókálászva, ráér töprengőn összerakni az emlékezetében tévován felmerülő töredék verssorokat.

A *Nápolyi emléket* véletlenül: „Ne kísérijen se zokogás, se ének. Se so-

kaság, mely holnap megtagad: Az örök semmibe úgy sincs kíséret. Oda minden lény egyedül szakad...” Az „örök semmit” rengeteg emlék cáfolja itt, bár a sokaság javarésze, a kortársak, Kiss József kortársai is elköltöztek már oda, hol halott költőket valószínűleg senki meg nem tagad.

Ha élne és a vitrinek fölé hajolna, bizonyára nem tagadná meg sem magát, sem a költő szerkesztőt, *Ády Endre*: „Kedves Józsi bátyám, itt küldöm a cikket, a címet tessék felcserélni, ha egy jobb ötlenék... kezét csókolja igaz hűve: *Ády*”, vagy *Tóth Béla*, akiből így szakadt ki a keserű vallomás: „mert hogy még élek és merek élni, csakis Önnek köszönöm. Ön adott nekem munkakedvet, bátorságot, hitet, apai jó-sága nélkül elpusztultam volna csüggedtségemben.”

Kosztolányi, ki nem átalotta, mikor *Mágia* című kötetét eljuttatta Kiss Józsefhez, a következő sorokat mellélkelni hozzá 1912 novemberében: „kérem vegye szívesen ezeket a verseket, melyeket öt év alatt az Ön oldalán írtam s ne te-

kintse frázisnak a dedikációm, hogy meghatott fűi szeretettel tesszem kezébe Önnek, aki a nemes és finom vers egyetlen művésze.”

— „Tarts meg kegyes jóindulatodban és szeress egy kicsit” — *Pedák Sári* levele szól így s „ha a háta melege menve-mendegélve elérhetne oda, ahová küldője küldi, úgy hiszem, azt gondolná mostan, hogy a borus időben valahogyan besüt a nap szép otthonába...” a Régi ház írója, *Tormay Cecil* fejezte így ki hálás szeretetét.

Négyoldalas szürke levélpaíron, kissé kapkodó irással *Kaffka Margit* még mint *Frölichné* Margit írja alá magát s egy irodalmi ügyre vonatkoztatva azt mondja Kiss Józsefnek: „mindenben és mindig teljesen igazra van velem szemben. Nagyon verjen meg, igazán megérdemlem. És maga, mester, a legjobb ember a világon.”

A legjobb ember a világon? Számtalan mese, apró anekdóta, fulánkos, vagy idealizált történet őrzi a századvég ez érdekes emberének és művészenek emlékét.

A bronzos hajtu, okostekintetű, fiatal könyvtárosnő felhívja a figyel-

münket arra, hogy az emlékkiállítás Kiss József színes egyéniségének három tükörképét vetíti felénk, Kiss Józsefét, a szerkesztőt, a költőt és talán elsősorban az érdekes emberét. A rendezés hármias tagolt-sága, a rendszerező, szakavatott munka elgondolása, igen hasznos

volt ezuttal, mert soha plasztikusabban megrajzolt portrét, kései és már kissé idegen nemzedék nem kaphatott.

A köztudat szerint élete és dicsősége teljében a századvég markantizmusos, diszpálmás polgári mennyország pompája vette körül a magát oly nehezen és keserves küzdelmek árán felküzdött költőt. A *Tormay Cecil* által felemlgetett „szép otthon” *Kosztolányi* szerint is dagadó selyempárnákkal, süppedő perzsákkal volt tele s a költő mellett mikor „dolgozott” karcsu, talpas pohárkában néhány ujnyit francia pezsgő csillogott s a levegőben drága egyiptomi cigaretták illatos kék füstje foszladozott.

A kiállítás szerény rekvizitumai azonban ugyane fejezet keretén belül mást is mesélnek. Egyszerű tintatartó, rézállványos, zöldernyős asztali lámpa, egyszerű órapapendekli szemüvegtok, cvikker, egy Thék-fadoboz, amiben a levélpapírját tartotta s fényüzéséként egy apró japán hamutálca, a festése a sok beléhullott hamutól kimarva,

de az alján a finom hánefonás még ép... Melyik lehetett igaz?

Nos, mind a kettőt! Oly igaz és kétféle volt minden kellék ez időben, mint maga a kor. A művirágok, a szalonpálmák, az illedelmes beszéd, a szőnyegekkel, súlyos aranyrámás képekkel zsufolt enteriőrök, cifra, ezüstök, majolika-tálak szecessziós kora.

Es ebbe robbant bele Kiss József folyóirata, a *Hét!* A századforduló legjelesebb orgánuma, mely nagyobb furorért csinált mint közvetlen utóda, a *Nyugat*. A legelismertebb kritikai folyóirat, melynek cikkeire, glosszáira széles társadalmi rétegek figyeltek fel. S a lap, mely két teljes írói nemzedéket nevelt és tömörített táborába, *Reviczky Gyulától* *Kosztolányiig*, *Mikszáthtól* *Ádyig*, melynek írói gárdájába olyan nevek tartoztak, mint *Ábrányi Emil*, *Ágai Adolf*, *Ambrus Zoltán*, *Berzeviczy Albert*, *Biró Lajos*, *Bródy Sándor*, *Csathó Kálmán*, *Falu Tamás*, *Cholnoky Viktor*, *Heltai Jenő*, *Herczeg Ferenc*, *Jókai Mór*, *Juhász Gyula*, *Ignotus*, *Kaffka Margit*, *Kállay Miklós*, *Karinthy Frigyes*, *Kárpáti Aurél*, *Kóbor Tamás*, *Kosztolányi Dezso*, *Krády Gyula*, *Lányi Viktor*, *Lengyel Ernő*, *Mikszáth Kálmán*, *Mohácsi Jenő*, *Molnár Ferenc*, *Móricz Zsigmond*, *Nagy Endre*, *Palágyi Lajos*, *Pekár Gyula*, *Radó Antal*, *Rákosi Jenő*, *Révész Béla*, *Reviczky Gyula*, *Szabolcska*

Mihály, Szép Ernő, Szini Gyula, Somory Dezső, Toldi Ferenc, Tóth Árpád, Vámbéry Ármin, Vészi József, „az új írókat és új közönséget nevelő új folyóirat” erősen tekintettel kellett legyen a kor szemérmességére és izlésére is.

A kiállításon szerepel egy levél, főrangú hölgy intézte 190 táján Kiss József szerkesztőhöz: ... Clotilde főhercegnő öfensége szeretne

a Hétre előszetni, de azt találja, hogy a címlapon lévő muza miatt nem lehet, hogy a lapot nem lehet asztalon feküdni hagyni oly házban, hol fiatal leány van...

A meglehetősen kövér muzsán (ki van állítva az ominózus címlap az egyik vitrinben) valóban lecsuszik vállon alul kissé a bő, sokredős, ingszerű köntös. Kiss József azután gondosabban felöltöztette a lenge nemtőt folyóirata fedelén, mely folyóirat belsejében az új magyar irodalmon kívül például elsőül ismertette meg közönségünket a francia szimbolista költészettel.

Dus és virágzó élet adatott meg végül is a költőnek. Tanuság rá munkái kiadásainak számos érdekes sorozata. Közöttük az 1897-i valóban pazar albumszerű diszkiadás, Lyka Károly szerint a „legszébb magyar illusztrált mű.”

A szövegrajzok, Ferenczy Károly, Iványi-Grünwald Béla, Réti István, Thorma Károly, a „nagybányaiak” bravúros alkotásainak eredetije az Országos Magyar Szépművészeti Muzeumból kerültek a kiállításra, melynek változatos és érdekes kézirat és ereklyegyűjteményét is részben a Magyar Történelmi Arcképcsarnok, a Miskolci Kiss József-Muzeum, részben maga a Kiss-család engedte át. A Hét irói gárdájának is majdnem teljes összeállítása szerepel fényképen.

A vasárnap déli megnyitáson Naményi Ernő dr. üdvözölte a szervezőbizottság részéről az ünneplő közönséget, mely sokáig együtt maradt, élvezettel szemlélgetvén a stílust, művészetet és egy elmúlt kort jelképező irathalmazt és érdekes dokumentumokat.

Tápay-Szabó Gabriella dr.